

Volumul coordonat de Corina Teodor, *Pompiliu Teodor și lumea prin care a trecut*, nu doar că își atinge scopul anunțat inițial, de a aduce un omagiu profesorului și omului clujean, ci și realizează o panoramă asupra evoluției istoriei, istoricilor și a istoriografiei, pornind din anii '50 și terminând la începutul anilor 2000. Pentru un cititor atent, cartea conține numeroase chei de lectură și de înțelegere, evocând un trecut nuanțat, fiind astfel un demers util pentru o mai bună înțelegere a modalităților în care o personalitate își exercită influența asupra celor din jurul său.

Ionuț Mircea Marcu

Robert J. Barro, Jong-Wha Lee, *Education Matters. Global Schooling Gains from the 19th to the 21st Century*, Oxford & New York, Oxford University Press, 2015, xi+289 p.

De vreo 50 de ani economiștii, preocupați până atunci mai mult de rolul investițiilor, al capitalului fizic și al progresului tehnologic, acordă o atenție tot mai mare capitalului uman ca factor-cheie al dezvoltării economice. Studiile despre capitalul uman au cuprins și abordări teoretice, și abordări empirice, de analiză a informațiilor disponibile și testare a teoriilor generale. Profesorii Robert Barro, de la Universitatea Harvard, și Jong-Wha Lee, actualmente la Korea University din Seul după ce a fost un timp economist al Fondului Monetar Internațional și consilier economic al președintelui Republicii Coreea, s-au ilustrat prin cercetări care au încercat să confere o dimensiune istorică indispensabilă cercetărilor despre rolul educației în formarea capitalului uman și în procesul dezvoltării economice contemporane. Volumul recenzat sintetizează acest efort cognitiv și propune un bilanț care încununează mai mult de două decenii de cercetare întreprinse de cei doi autori.

La temelia acestor cercetări stau două mari baze de date istorice referitoare la progresele educației în lume, baze de date care sunt acum accesibile liber online la adresa <http://www.barrolee.com/>. Prima dintre acestea cuprinde informații la intervale de 5 ani despre ratele de școlarizare și nivelurile de educație atinse de populația din 146 de state ale lumii, pe grupe de vârstă și gen, pentru perioada 1950-2010. Cea de-a doua cuprinde informații, la un nivel mai redus de detaliere și pentru un număr mai mic de state (doar 89 la această dată), dar pentru un interval cronologic care merge înapoi până în anul 1870. Încă și mai important este faptul că cei doi profesori și colaboratorii lor continuă procesul de verificare, extindere și actualizare a celor două baze de date, fapt reflectat și de cercetările publicate ulterior acestui volum¹.

După o succintă introducere, care cuprinde și o rapidă trecere în revistă a progreselor educației primare, secundare și terțiare în lume în ultimele două secole,

¹ Jong-Wha Lee, Hanol Lee, *Human Capital in the Long Run*, „Journal of Development Economics”, vol. 122, 2016, p. 147-169.

cei doi autori dedică un amplu capitol (p. 11-86) prezentării unor informații comparative pentru ratele de școlarizare și nivelurile de educație absolvite de diverse segmente ale populației în perioada 1870-2010 (cu un set mai limitat de date începând chiar din 1820). În capitolul 3 Barro și Lee încearcă să prognozeze evoluțiile cantitative ale celor trei niveluri de educație până în anul 2040, pornind de la date detaliate referitoare la structura populației pe cohorte și grupe de vârstă din 5 în 5 ani. Analiza structurată a relației dintre nivelurile de educație absolvite și un set de componente-cheie ale dezvoltării economico-sociale – rata creșterii economice, dinamica demografică (în primul rând natalitatea) și sistemul politic (gradul de democrație) – reprezintă focusul următoarelor două capitole, unul axat pe analiza evoluțiilor contemporane (anii 1960-2010), pentru care datele disponibile îngăduie o analiză mai detaliată, iar altul încercând să estimeze efectele educației asupra creșterii economice, fertilității și democratizării pe o perioadă istorică mai lungă (1870-2010). În fine, dar nu în cele din urmă, capitolul 6 ambiționează să pondereze analiza cantitativă prin luarea în considerare a calității educației, trecând în revistă determinanții diferențierilor de calitate a educației și informațiile existente despre rezultatele învățării, în primul rând anchetele cu privire la competențele adulților realizate în ultimele două decenii la nivel internațional, ca și rezultatele obținute de elevi la testele PISA (acronim pentru *Programme for International Student Assessment*, implementat de OECD începând cu anul 2000 pe un număr în creștere de țări), și încercând să construiască un indice ajustat calitativ al stocului de capital uman (formulele folosite și graficele cu rezultatele aplicării pe țări sunt prezentate la p. 230-237).

Stilistic, volumul impresionează prin combinația dintre economia de cuvinte, autorii evitând aproape programatic digresiunile și descrierile detaliate, și abundența de informație cantitativă concentrată în 41 tabele și 49 (grupe de) grafice. În pofida parcimoniei verbale, cei doi autori au grijă să definească foarte clar problemele abordate, datele disponibile și metodele folosite, și totodată să raporteze critic analizele proprii la cercetările și bazele de date realizate de alți specialiști, cum ar fi cele realizate de Daniel Cohen și Marcelo Soto², de Christian Morrisson și Fabrice Murtin³ sau de grupurile coordonate de Wolfgang Lutz⁴ și de Samir KC⁵.

Nu este posibil să trecem în revistă toate achizițiile cognitive pe care le aduc în acest volum Robert Barro și Jong-Wha Lee. Ele sunt de mai multe feluri, de la

² Daniel Cohen, Marcelo Soto, *Growth and Human Capital: Good data, Good results*, „Journal of Economic Growth”, 12, 2007, p. 51–76.

³ Christian Morrisson, Fabrice Murtin, *The Century of Education*, „Journal of Human Capital”, 3, 2009, nr. 1, p. 1–42.

⁴ Wolfgang Lutz et alia, *Reconstruction of Populations by Age, Sex and Level of Educational Attainment for 120 Countries for 1970–2000*, „Vienna Yearbook of Population Research”, 2007, p. 193-235.

⁵ Samir K.C. et alia, *Projection of Populations by Level of Educational Attainment, Age, and Sex for 120 Countries for 2005–2050*, „Demographic Research”, 22, 2010, 15, p. 383-472. Accesibil online la <https://www.demographic-research.org/volumes/vol22/15/22-15.pdf> (accesat 15 ianuarie 2017).

informațiile concrete referitoare la istoria școlarității în diversele țări până la dezvoltarea unor modele teoretice referitoare la capitalul uman și la impactul educației asupra creșterii economice. Alte contribuții se plasează la un nivel intermediar de generalitate, analizele cantitative îngăduind testarea unor ipoteze și desprinderea de concluzii bazate pe fapte istorice concrete cu privire la corelația dintre evoluțiile sistemelor educative și alți parametri ai dezvoltării economico-sociale. Un exemplu sunt considerațiile celor doi autori cu privire la legătura dintre accesul la educație de diferite niveluri și organizarea democratică a diverselor societăți:

„Această constatare indică faptul că o expansiune în numărul cetățenilor educați conduce la o participare politică mai ridicată și la un sprijin sporit pentru democrație în țările cu un nivel educațional mai redus (și în țările mai puțin democratice). Acest rezultat ar putea implica faptul că educația primară, comparativ cu educația secundară și terțiară, contează mai mult pentru ameliorarea democrației [...]. Configurarea coeficienților [de corelare pe sexe – BM] indică faptul că, pentru toate observațiile din acest set de date, democrația crește odată cu educația femeilor” (p. 186, 187).

Unele dintre concluziile bazate pe analiza cantitativă au implicații de politică educațională concretă:

„Una dintre problemele cele mai importante ale următoarelor decenii va fi aceea de a garanta calitatea, nu doar cantitatea educației pentru toate grupurile de populație. Mari disparități ale calității educației sunt mai mult decât evidente între țări, ca și între regiuni și grupuri sociale în interiorul diverselor state. Sunt preocupări serioase într-o mare parte a lumii cu privire la ineficiența sistemelor de educație și rezultatele slabe ale învățării la toate nivelurile de educație, atrăgând atenția asupra importanței calității educației” (p. 255).

Merită să reflectăm asupra aplicabilității acestei concluzii și la nivelul sistemului educațional din România actuală. Dincolo însă de această observație, volumul lui Robert Barro și Jong-Wha Lee ar trebui să reprezinte și un stimulent pentru cercetările românești de istoria educației. Desigur, unele cercetări au și fost publicate⁶, dar istoricii pot să-și rafineze aparatul conceptual, să contribuie prin cercetarea critică a fondurilor arhivistice la consolidarea bazelor de date și să dialogheze cu economiștii și cu specialiștii în științele educației atât pentru verificarea și îmbogățirea propriilor reconstituiri ale trecutului istoric, cât și pentru a influența discuțiile referitoare la trecut și la prezent. De altfel, demersul profesorilor Robert Barro și Jong-Wha Lee atestă faptul că tot mai mulți economiști și educaționaliști conștientizează faptul că, alături de adevărul afirmației că „educația contează” („education matters”), istoria contează și ea („history matters”).

Bogdan Murgescu

⁶ Marta-Christina Suciu, *Investiția în educație*, București, Editura Economică, 2000; Vlad Pașca, *Educația în România comunistă: un joc cu sumă nulă? O analiză a stocurilor de educație*, în „Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc”, vol. IX, 2014, p. 181-195.